

Leibniz III

Ladislav Hejdánek

◆ bytový seminář, česky, vznik: 6. 6. 1983

◆ private seminar, Czech, origin: 6. 6. 1983

Leibniz III [1983]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- 1983-06-06 Leibniz III (§ 7–20, § 21) [LVH12VA]_Kaz a_cleaned.txt ---

Tak jednadvacítka. Pokračování 6. června. Mimochodem, ještě jsem vám chtěl říct, jestli vás něco napadlo po přečtení doma nebo zpátky ještě, můžeme se kdykoliv vrátit, kdybyste měli nějaké nejasnosti, kdyby vznikly a tak dál, tak to jenom na vaší iniciativě. Řekněte tohle a ono a vrátíme se.

Tak ta jednadvacítka. Z toho nicméně neplyne – z čeho? Tam totiž je, že máme stavy, v nichž si na nic nevzpomínáme nebo v nichž nemáme zřetelně rozlišenou percepci, například v případě mdloby nebo hlubokého bezesného spánku. A v tomto stavu se naše duše nijak znatelně neodlišuje od jednoduché *monády*. Ale protože ten stav netrvá a duše se z něho může vytrhnout, tak to znamená, že se přece jenom od té jednoduché *monády* liší. A teď na to: z toho nicméně neplyne, že by ta jednoduchá *monáda* – jednoduchá substance tady říká, ale to znamená ta jednoduchá *monáda* – že by byla bez jakékoli percepce. Ba dokonce z uvedených důvodů, jak se předtím vykládalo, to není vůbec možné, to je vyloučeno, aby byla bez percepce. A to proč? Neboť nemůže zaniknout. To je na začátku řečeno, že nevzniká ani nezaniká, leč stvořením a zničením. Ale jinak je po celou tu dobu věčná a zvnějška neměnná. Poněvadž nemůže být větší ani menší, neboť je jednotkou. Jednotka nemůže být ani víc než, ani míň než jedna. To znamená, nemůže se měnit. A všechny jsou jednotky, všechny to jsou *monády*, čili zvnějška jsou si naprosto podobné a jsou nerozlišitelné.

Nemůže zaniknout. Může být jenom zničena. Jako byla stvořena, tak může být zahubena, tedy zničena, ale nemůže zaniknout sama. Nemůže však také dále trvat bez nějakých afektů, jež právě nejsou ničím jiným než jejími percepcemi. To jest, ona navenek zůstává pořád neměnná, ale uvnitř se nemůže neměnit, protože tam ta *entelechie* pracuje k tomu cíli, aby došlo k vyjasnění, rozjasnění, k vyčištění té *monády*.

Je-li však přítomno značné množství malých perцепcí, to jest těch malých, kterých jsou schopny ty primitivní, nejjednodušší *monády* – značné množství malých perцепcí, v nichž se nic neobrazí zřetelně, to jest jen tak napůl všechno nebo na čtvrt, pak jsme v mdlobách. Stejně jako když se nepřetržitě točíme týmž směrem, přičemž nás přepadá závrať, v níž je možno ztratit vědomí a která nám nedovoluje něco rozlišovat. To značné množství malých perceptions nestačí, ale jsou tam a něco se děje. Do tohoto stavu může však živočichy přenést na delší dobu smrt. To je taková naprosto neprůhledná otázka pro něj, totiž protože nemůže *monáda* zaniknout, tak smrt se netýká *monády*. Smrt se týká toho těla, který patří té *monádě*. To tělo se může rozpadnout. Ale ta *monáda* nic takového jako smrt nezná. Ta může být jenom zničena, ale neumírá s tím, když umře ten živočich, ta živá bytost, které ta *monáda* je duší.

Jiný hlas: To zničení, to je opak stvoření?

Hejdánek: To jest opak stvoření. To jest kdyby Bůh rozhodl, že ji zničí, tak ji Bůh může zničit a jinak nic jiného ji zničit nemůže. Jenom sám Bůh ji může zrušit, tak jako ji stvořil.

Jiný hlas: [nesrozumitelné]

Hejdánek: No dobře, ale to znamená nemůže ta *monáda* jinak zaniknout než takovým zničením. Čili například v zásadě by mohl Bůh zničit všechny *monády* taky, to je možnost.

Jiný hlas: [nesrozumitelné]

Hejdánek: Já nevím, že by o tom někde psal, ovšem nemohu to vyloučit, poněvadž jsem nečetl všechno, co napsal. Musel bych se podívat do nějakých knížek, kde se o tom píše, jestli se touto otázkou zabýval. To nevím. Skoro bych, já nevím, není vyloučeno, že z tohoto hlediska, kdyby se to přečetlo, že i tady něco se najde. Já teď nevím, co by na to odpověděl, jestli v zásadě je to možné.

Jiný hlas: [nesrozumitelné]

Hejdánek: V zásadě by mohl zničit tu *monádu* tak, že by zároveň stvořil jinou a dal ji na její místo, protože nemůže ji zničit, poněvadž by tam vzniklo prázdné místo. No ale on by tam mohl dát jinou stvořenou. Takže v zásadě to vyloučit nelze, ale já nevím, to jenom domýšlím sám a nevím, kde by on o tom psal, abych neříkal něco, co není pravda.

Takže on je přesvědčen, že tedy smrt se týká jenom těla živých substancí, nebo jak tady říká, živočichů, ale ještě tady má nějakých těch živých jsoucen a tak, živých strojů a podobně. Netýká se těch *monád*. To znamená ta *monáda*, ta duše zvířete, duše rostliny, duše člověka, to jest ve smyslu té řídící *monády*, ta neumírá. To znamená také neumírají ty její vnitřní percepce.

Protože je každý — dvadvacítka — protože je každý přítomný stav jednoduché substance přirozeným pokračováním jejího předchozího stavu, pak jeho přítomnost obsahuje budoucnost. No tohle je velmi velmi krajní formulace a diskutabilní záležitost. Totiž nakolik přítomnost obsahuje budoucnost. Já bych doporučoval jenom jako problém si to nechat ve vědomí, že tady v té formulaci je vlastně... když si najdete nějaké učebnice dějin filosofie, tak ve většině z nich se ukáže, že pojem vývoje je vynalezený a prosazený Leibnizem. Vyvíjení vnitřních stavů *monády* se děje tak, že se vyvíjí něco z toho, co bylo zavinuto. Že? Čili vyvíjet se může ze zavinuté podoby jenom to, co tam už v podobě zavinuté bylo.

Když jestli jste si četli nějaké ty jiné texty, co jsou v tom výboru, tak tam, myslím, že to je v tom dopisu Arnoldovi, ale nevím, možná že je to jinde, tak tam se Leibniz vyrovnává s námitkou, že vlastně v Adamovi je přítomno celé lidstvo, a to znamená, že v něm v zavinuté podobě jsou osudy všech jednotlivců a lidstva jako takového. Že s tím se tam vyrovnává. Čili až do téhle krajnosti to jde, že přítomnost obsahuje budoucnost.

Bylo by ovšem nepřiměřené, kdybychom u tohoto zůstali a sami si z toho vyvozovali závěry, poněvadž my musíme vědět, jaké závěry z toho vyvozuje nebo jaké jiné závěry z něčeho jiného vyvozuje Leibniz sám. Čili je to třeba prostudovat. On například drží svobodu. Co to znamená ta svoboda? Už jsme to tady jednou měli, že je to taky v otázkách. Co to je ta svoboda, když přítomnost obsahuje budoucnost? No to pak není svoboda žádná.

Teď můžeme tuto tezi aplikovat taky na samotného Boha. Také tedy především Bůh je to jediné jsoucno, které, když být může, tak být musí, říká Leibniz. To znamená, že už Bůh jako takový není svobodný, nýbrž prostě už být musí a musí být takový, jaký je. Nemůže být jiný, poněvadž by nebyl Bůh, nebyla by to nejdokonalejší bytost. Teď ten Bůh má možnost vytvořit nejrůznější světy, říká Leibniz. No ale on musí vytvořit ten nejlepší, poněvadž by selhal jako Bůh. Je tedy Bůh svoboden, anebo je vlečen také nějakou nutností? To, co je nejlepší, musí on udělat a tak dále.

To jsou věci, které se musejí najít v Leibnizovi. To nejde jen tak si vyvodit sami. Na první pohled se řekne: přítomnost obsahuje budoucnost, to znamená naprostý striktní, rigidní determinismus. A přitom on mluví o svobodě. Čili to musíme tedy přesně potom... nemůžeme dát na ta slova, která tady čteme, jimž dáváme my ten výklad, nýbrž my musíme najít výklad Leibnizův, jak on rozumí těm slovům, jichž používá. My jsme si na začátku ukázali, že když mluví o substanci, tak že má na mysli daleko spíš to, čemu my dnes říkáme subjekt, než čemu běžně se říkalo substance a říká substance.

Tedy to, že tam je slovo substance, nás nesmí zmást. My musíme zjišťovat, jaký obsah to slovo pro Leibnize má. A když on tady řekne, že přítomnost obsahuje budoucnost, tak musíme samozřejmě taky nějakým způsobem se dopídit, jak to chápe on. Ne jenom, že tohle ocitujeme a prostě pro nás vyřízené, že to je determinista, poněvadž Leibniz determinista není. Ale musíme se tím zabývat. No a nemůžeme se tím zabývat teď, poněvadž tady máme jenom tohleto. Čili až toho bude víc a přijde vhodné místo, tak uvidíme jak. Ale víme, že to je problém. Budeme si to pamatovat.

Tady je odkaz na ten paragraf 360 *Theodiceje*, no ale to nemáme po ruce, takže se tam nemůžeme kouknout, takže leda až nějak, když se tím budeme chtít probírat důkladněji potom, tak se k tomu můžeme vrátit a podívat se do té *Theodiceje*.

23. Protože při probuzení z mdloby si svoje percepce uvědomujeme — tedy po probuzení, po probuzení — museli jsme je mít také bezprostředně předtím. Třeba jsme si je neuvědomovali, po probuzení si je neuvědomujeme. Ne, že percepce nemáme. To je vyloučené nemít percepce. *Monáda* vždycky má nějaké percepce. Ano. Ovšem není to vnímání něčeho venku, protože *monáda* nemá okna. Je to vnímání jakoby něčeho venku, ale vlastně je to vyvozování jakýchsi důsledků z toho, co ta *monáda* sama od počátku jest už svým stvořením. Totiž ona jenom sama sebe vyjasňuje. Vyjasňuje se to, co je v ní. Percepce je ta tendence k tomu vyjasnění. On o tom říká, si to přečti potom... okamžitý stav, který je vyjasněný — ta intence by se později řeklo — ta tam je přítomná. Je to vědomí něčeho, vědomí, které se k něčemu odnáší. A ovšem to odnášení k něčemu, to je ta základní tendence té *monády*.

On tady mluví o žádostivosti, to je v patnáctce: činnost vnitřního principu, který působí změnu či přechod od jedné percepce k druhé, lze označit jako žádostivost. Přičemž platí, že žádost nedosahuje vždy úplně celé percepce, k níž směřuje. Tedy tendence k tomu dosáhnout té percepce úplně je přítomna v každé jako základní princip, i když vždycky jenom z částky. Ale ono to nastává, když si uvědomuje — tam percepce má — ale když si uvědomuje, že percepce má, tak k tomu ještě pak přijde akt. Tedy když jsme si je neuvědomili. Neboť percepce může v přírodě a pohyb pocházet pouze z pohybu. Tedy jakmile je *monáda* stvořena, tak je stvořena už zároveň s tou první percepce. Jinak to není možné, když percepce vzniká z jiné percepce, tak to znamená, že ta první percepce každé *monády* musí být stvořena zároveň s tou *monádou*. Jinak by neměla z čeho začít.

To je jenom zajímavost, která se nám bude hodit na úplně jiném místě. Něco odlišného, odlišného od té primitivní percepce. To jest jakousi percepce té percepce, to vědomí toho vědomí.

Tedy odlišného, ještě něco dalšího. To už Leibniz zná ve smyslu určitého. Něco, co není jenom jakýmsi dozvukem, ozvěnou. Ta reflexe není pouhým odrazem, dozvukem té původní percepce. Nýbrž je to něco specifického. Je to extra, je to samostatná aktivita. Podobně jako je aktivitou ta percepce, tak je podobně stejně autentickou aktivitou ta reflexe té percepce.

V pozadí je polemika, aristotelská... stále stačí záliba, to je v podstatě... ještě není úplně, ale filosofická záliba v tom, že když určitým způsobem myslíme, tak je nám zadostiučiněním, když se na to své myšlení s distancí podíváme a posuzujeme, jestli to myšlení je v pořádku, nebo jestli tam má chyby nějaké. K tomu je potřeba mít jakýsi zvláštní důvod. Obvykle lidi tohle nemají chuť dělat, že kontrolují svůj zvláštní základ, zvláštní motiv. Že to není nic primitivního. Je to taková vyšší zálibu. S takovým... a teď tvrdí, že živočichům určité speciální percepce jako [nesrozumitelné]